

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI
FACULTATEA DE FILOSOFIE ȘI ȘTIINȚE SOCIAL-POLITICE
ȘCOALA DOCTORALĂ
Domeniul: Filosofie

Problema fericirii. Perspective fenomenologice
REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Conducător de doctorat:

PROF. UNIV. DR. GEORGE BONDOR

Student-doctorand:

CARMEN ALEXANDRA BALAN

IAȘI

2022

Cuprins

Introducere	Error! Bookmark not defined.
Capitolul 1. Clarificări conceptuale în marginea conceptului de fericire....	Error! Bookmark not defined.
1.1. <i>Fericirea și avatarurile sale</i>	Error! Bookmark not defined.
1.1.1. Bucuria.....	Error! Bookmark not defined.
1.1.2. Satisfacția și mulțumirea	Error! Bookmark not defined.
1.1.3. Veselia	Error! Bookmark not defined.
1.1.4. Plăcerea	Error! Bookmark not defined.
1.1.5. Extazul și euforia.....	Error! Bookmark not defined.
1.1.6. Bunăstarea	Error! Bookmark not defined.
1.1.7. Beatitudinea.....	Error! Bookmark not defined.
1.2. <i>Perspective asupra fericirii</i>	Error! Bookmark not defined.
1.2.1. Fericirea ca șansă sau noroc	Error! Bookmark not defined.
1.2.2. Fericirea ca ansamblu de trăiri pozitive.....	Error! Bookmark not defined.
1.2.3. Fericirea ca posesie a celor mai mari bunuri accesibile ființei umane	Error! Bookmark not defined.
1.2.4. Fericirea ca mulțumire de întregul vieții.....	Error! Bookmark not defined.
1.2.5. Alte perspective asupra fericirii. „Știința” fericirii	Error! Bookmark not defined.
1.3. <i>Concluzii cu privire la conceptul de fericire</i>	Error! Bookmark not defined.
Capitolul 2. Fericirea și viața bună	Error! Bookmark not defined.
2.1. „Viața” din „viața bună” și înțelegerea vieții în cheie narativă.....	Error! Bookmark not defined.
2.2. <i>Fericire sau viață bună?</i>	Error! Bookmark not defined.
2.3. „A trăi bine”, „o viață bună” și „viața bună”. Clarificări conceptuale în marginea Annei Wierzbicka	Error! Bookmark not defined.
2.4. <i>Viața bună și eudaimonia</i>	Error! Bookmark not defined.
2.5. <i>Viața bună și viața ca întreg</i>	Error! Bookmark not defined.
2.6. <i>Împotriva alienării</i>	Error! Bookmark not defined.
2.7. <i>Viața bună, simțul comun și estetica existenței</i>	Error! Bookmark not defined.
2.8. <i>Viața bună – cu sau fără celălalt?</i>	Error! Bookmark not defined.
2.9. <i>Concluzii cu privire la viața bună</i>	Error! Bookmark not defined.
Capitolul 3. Fericirea și sensul vieții	Error! Bookmark not defined.

3.1. Câteva lămuriri cu privire la sens. <i>Între sens, scop și finalitate</i>	Error! Bookmark not defined.
3.2. <i>Este moartea sensul vieții?</i>	Error! Bookmark not defined.
3.3. <i>Sensul – acasă sau în afara casei?</i>	Error! Bookmark not defined.
3.4. <i>Sensul vieții și „des-cifrarea” de sine</i>	Error! Bookmark not defined.
3.5. <i>A fi răspunzător de propria viață</i>	Error! Bookmark not defined.
3.6. <i>Sensul vieții și sensul speranței</i>	Error! Bookmark not defined.
3.7. <i>Sensul vieții și sensul suferinței</i>	Error! Bookmark not defined.
3.8. <i>Sensul vieții și viața bună</i>	Error! Bookmark not defined.
3.9. <i>Sensul vieții și fericirea</i>	Error! Bookmark not defined.
3.10. <i>Între sens și lipsa sensului</i>	Error! Bookmark not defined.
3.11. <i>Concluzii cu privire la sensul vieții</i>	Error! Bookmark not defined.
Capitolul 4. Eudaimonie aristotelică vs. fericire în cheie fenomenologică ..	Error! Bookmark not defined.
4.1. <i>Ce presupune o fenomenologie a fericirii?</i>	Error! Bookmark not defined.
4.2. <i>Ipostaze ale fericirii la Stephan Strasser</i>	Error! Bookmark not defined.
4.3. <i>Fericirea – „problemă de limită” în fenomenologia lui Edmund Husserl</i>	Error! Bookmark not defined.
4.3. <i>Concluzii cu privire la o fenomenologie a fericirii</i>	Error! Bookmark not defined.
Capitolul 5. Condiția fericirii astăzi	Error! Bookmark not defined.
5.1. <i>„Alungarea” fericirii din filosofie</i>	Error! Bookmark not defined.
5.2. <i>„Revendicarea” fericirii de către psihologia pozitivă și dezvoltarea personală</i>	Error! Bookmark not defined.
5.3. <i>Avântul consumului, al hiperconsumului și înțelesul fericirii astăzi</i> ...	Error! Bookmark not defined.
5.4. <i>Concluzii cu privire la condiția fericirii în zilele noastre</i> .	Error! Bookmark not defined.
Concluzii	Error! Bookmark not defined.
Bibliografie	11

Rezumatul tezei de doctorat

În această lucrare am susținut faptul că fericirea este una dintre marile probleme ale existenței omenești și, în același timp, una dintre problemele care l-au preocupat pe om dintotdeauna, indiferent de condițiile sale particulare de viață. O atare raportare la problema fericirii ne-a situat inevitabil într-un câmp aristotelic de analiză, căci la fel cum pentru Aristotel eudaimonia, *εὐδαιμονέω*, reprezenta „cel mai mare bine”, tot astfel am considerat că fericirea reprezintă destinația ultimă a căutărilor omenești, punctul dincolo de care nu se găsește nimic care să mai poată fi dorit pentru sine și nu pentru altceva. Cu toate acestea, am constatat faptul că în zilele noastre fericirea capătă un aer superficial, vandabil; fericirea se găsește cu atâta ușurință pe buzele tuturor, oricând, încât pare a-și pierde statutul de bine privilegiat și ne-am întrebat dacă termenul mai poate fi salvat de la o anume „cădere în uitare”, în termeni heideggerieni.

Mai mult, dacă tema fericirii pare a nu se mai regăsi printre subiectele de interes ale cercetătorilor serioși, ea pare, totuși, a se bucura de un succes răsunător în rândul maselor, după cum constată Frédéric Lenoir. În tot locul, internetul și cărțile de dezvoltare personală prescriu cu o ușurință dezarmantă „rețete”, „pași” și „pilule” pentru fericire. Astfel, se poate observa un fenomen de suprasaturație în ceea ce privește o abordare precară și superficială a temei și, în același timp, o reticență cu privire la aceasta din parte elitei intelectuale. În consecință, în această lucrare ne-am propus, pe de-o parte, recuperarea înțelesului nefalsificat al fericirii, cu scopul de a vedea ce mai înseamnă ea astăzi, pentru omul modern și, pe de altă parte, ne-a interesat să vedem dacă fericirea modernă mai păstrează ceva din atributele eudaimoniei aristotelice. Or, în tot acest proces, am pornit de la premisa că o abordare fenomenologică a temei este în măsură să contribuie la o mai bună analiză, întrucât scopul fenomenologiei este tocmai acela de a găsi „este”-le lucrurilor, „esența” acestora, dincolo de straturile de prejudecăți din atitudinea naturală.

În primul capitol al tezei, am căutat să vedem care este semnificația conceptului de fericire și, astfel, am stabilit faptul că, deși fericirea are elemente în comun cu fenomene precum bucurie, satisfacție, mulțumire, veselie, plăcere, extaz, euforie, bunăstare sau beatitudine, ea nu este, până la capăt, niciuna dintre acestea. Mai mult, am concluzionat și faptul că, deși în limbajul uzual ne referim adesea la fericire ca la o emoție, nu este cu puțință ca fericirea să fie (doar) ceva de felul unei emoții. Prin urmare, am plecat de la premisa că fericirea trebuie să fie (cel puțin) un sentiment, adică o formă a vieții afective care are drept caracteristici principale trăinicia și stabilitatea în timp, dacă nu chiar ceva ce se petrece în acțiune, în termenii lui Aristotel, ceva ce nu putem găsi în comoditatea cufundării în canapea, așa cum ar dori, adesea, omul zilelor noastre.

În același timp, am supus analizei, pe urmele lui Władysław Tatarkiewicz, diferitele ipostaze ale fericirii – de la fericirea ca șansă sau noroc care apare în calea cuiva pe neașteptate, la fericirea ca trăire afectivă subiectivă, la fericirea ca posesie a „celor mai mari bunuri” accesibile ființei umane și până la fericirea ca mulțumire de viață în ansamblu. La toate acestea, am adăugat perspectivele de dată recentă asupra fericirii, precum acelea care țin de sfera neuroștiințelor ori de „știința fericirii”, care își propune să adune, să scadă, să înmulțească și să împartă „fericirea” până când ajunge la „formula” ideală. Concluziile capitolului au stabilit faptul că tema fericirii nu este deloc una care să poate fi analizată cu ușurință, mai cu seamă din cauza problemelor care se ivesc atunci când se încearcă definirea sa și, totodată, din cauza pluralității de înțelesuri cu care fericirea este pusă în legătură. Cu toate acestea, am concluzionat faptul că atunci când avem de-a face cu termeni complecși, precum fericirea, este bine să ținem seama și de paradigma culturală în care problematica este dezbătută și care imprimă o anumită coloratură termenului, dar și de universul discursiv al gânditorului care discută despre fericire și care poate resemantiza conceptul în conformitate cu maniera sa proprie de raportare la lume. În sfârșit, am stabilit aici faptul că fericirea nu poate fi nici numai noroc, nici numai trăire subiectivă, nici numai un cumul de bunuri, ci toate acestea, la care se adaugă și mulțumirea cu privire la întregul vieții, în măsura în care ființa umană poate avea acces la acesta.

În cel de-al doilea capitol, am pus fericirea în legătură cu viața bună și am argumentat că, deși la Aristotel, bunăoară, cele două nu puteau fi gândite și analizate separat, în vremurile noastre fericirea și viața bună au semnificații diferite, deși nu am putut, până la capăt, trasa o distincție fermă între cele două și nici nu am putut susține cu tărie dacă fericirea ar trebui subordonată vieții

bune sau invers. Cât privește viața bună, am susținut faptul că o viață nu poate fi percepută ca fiind fericită dacă nu este o viață bună și viceversa. Mai mult, am considerat că nu putem înțelege în mod adecvat conceptul de viață bună dacă nu avem mai întâi o bună înțelegere a noțiunii de viață. Prin urmare, pe urmele lui Herman Parret, am asumat două valențe ale vieții – pe de-o parte, viața ca ansamblu biologic și fiziologic și, pe de altă parte, viața ca totalitate a faptelor, evenimentelor și întâlnirilor pe care omul le trăiește în decursul existenței sale. Astfel, am putut introduce teza vieții ca întreg, a vieții care poate fi reunită sub forma unei povestiri – fie ea coerentă sau incoerentă.

Mai departe, am susținut, pornind de la Paul Ricoeur, că înțelegerea în cheie narativă a vieții servește drept „punct de sprijin pentru vizarea vieții bune”, pentru a relua formularea filosofului francez. A înțelege în mod narativ o viață presupune, deci, a o înțelege ca un cumul de trecut, prezent și viitor, împliniri și neîmpliniri, speranțe și dezamăgiri. Sigur, dacă viața poate fi lesne de perceput ca sumă a întâlnirilor și a întâmplărilor, a marilor evenimente care traversează o existență, atunci ea este bună în măsura în care este o realizare, un efort susținut, dacă presupune activitate în termeni aristotelici, nicidecum nu este bună, am argumentat, de la sine. Prin urmare, am afirmat teza vieții ca operă de artă, dar o operă deschisă, de care ființa umană trebuie să se îngrijească constant. În același timp, am susținut, pe urmele lui Ricoeur, al cărui punct de plecare este tot Aristotel, faptul că fiecare ființă umană are un „proiect existențial” în virtutea căruia sunt făcute toate celelalte; or, tocmai acest proiect este în măsură să permită distincția între o fericire imperfectă, pe jumătate, ca împlinire a unor dorințe particulare, de moment și o fericire totală, perfectă, ca o „totalitate de sens și satisfacție”, o mulțumire deplină în raport cu întregul vieții, crede Ricoeur.

Mai mult decât atât, Ricoeur este de părere că viața omului se desfășoară secvențial, între două planuri – planul „practicilor”, al elementelor care ilustrează diverse fragmente ale vieții și planul care privește viața ca întreg; or, crede filosoful francez, între acestea două trebuie să existe o adecvare – cel puțin dacă miza este fericirea. Pe de altă parte, am susținut faptul că, contrar viziunii atât de populare în zilele noastre care asociază viața bună cu fenomene precum consumul exacerb, nici fericirea, nici viața bună nu stau în consum și nici nu se găsesc pe rafturile magazinelor. În plus, se prea poate ca în toată această goană după o fericire „la grămadă”, omul să piardă din vedere tocmai atributele esențiale ale fericirii și să sufere una sau alta dintre formele de

alienare, căci consumul generalizat, după cum susține Erich Fromm, duce deopotrivă la alienare în raport cu ceilalți, dar și la alienare în raport cu propriul sine.

Apoi, în cel de-al treilea capitol, am pus în relație fericirea cu sensul vieții, plecând de la asumția că nu este cu puțință ca o viață să fie fericită dacă din aceasta lipsește sensul. Pentru început, am lămurit faptul că deși, cel mai probabil, oamenii s-au întrebat dintotdeauna care este rostul lor pe pământ, întrebarea modernă cu privire la sensul vieții a apărut destul de târziu, în contextul constatării unei lipse de sens a lucrurilor. Apoi, pe urmele lui Heidegger, am susținut faptul că ființa umană nu este evidentă de la sine, nu are o esență predefinită, ci mai curând se definește „pe măsură ce este”. Or, în tot acest proces, omul trebuie să fie atent la a nu se pierde pe sine și la a nu-și da sieși felurite înțelesuri de împrumut, în dezacord cu ființa sa. Asta face, deci, ca omului să îi fie dată sarcina responsabilității cu privire la propriul sine, căci el și numai el este în măsură să răspundă, să dea seamă de propria viață și de felul în care o trăiește. Sigur, din ecuația sensului suferința este aproape de nelipsit, căci, așa cum am arătat în lucrare prin invocarea unor autori precum Viktor Frankl ori Nicolae Steinhardt, o viață nu este fericită și plină de sens dacă din aceasta lipsesc suferința, chinurile și durerea, ci în pofida lor și prin rezistența de care omul dă dovadă în confruntarea cu acestea.

În același timp, am susținut faptul că se prea poate ca omul modern să nu își pună suficient problema propriei sale vieți, în măsura în care viața proprie devine o chestiune atât de familiară, încă nu este îndeajuns chestionată – uneori nu este, poate, niciodată chestionată; or, cum ar putea fi numită fericită și cu sens o viață dusă în ignoranță de bunăvoie? În termenii lui Alexandru Dragomir, o astfel de viață neinterogată „se consumă pe sine” asemenea unui bun, iar în toată această curgere mecanică a vieții, omul se pierde, puțin câte puțin, cu fiecare zi trecută, căci timpul este la fel de nemilos și de ireversibil și pentru acela care se „caută” pe sine, precum și pentru acela care trăiește „pe pilot automat”. Concluziile capitolului au stabilit faptul că între fericire și sens există puternice legături, însă fără ca cele două concepte să se suprapună la nivelul semnificațiilor. Din acest motiv, putem spune că sensul este necesar într-o viață care aspiră la fericire, dar nu suficient, în măsura în care degeaba o existență abundă de sens, dacă nu este fericită. Pe de altă parte, o viață fără sens este greu de imaginat ca fiind o viață fericită. De aceea, credem că este responsabilitatea fiecărei ființe umane să pună sub semnul întrebării propria viață, întrucât nu

considerăm că la probleme precum acelea care țin de sens ori de fericire se poate răspunde „în turmă”, pentru a relua o formulare a lui Andrei Pleșu.

Mai departe, investigația în cheie fenomenologică a problemei fericirii ne-a adus tot mai aproape de eudaimonia aristotelică și, astfel, în capitolul al patrulea al tezei, am putut răspunde întrebării formulate la început, aceea privind o posibilă legătură între eudaimonie și fericire. În acest capitol al lucrării, am văzut că, de fapt, fenomenologia nu eludează viața afectivă a ființei umane, căci pe lângă autorii deja discutați în text, însuși Husserl a analizat problema fericirii, în volumul XLII al seriei *Husserliana*. Sigur, faptul că acest volum postum a apărut abia în anul 2014 a făcut ca tradiția fenomenologică să nu se raporteze foarte mult la această problematică, preferând să continue mai curând analiza temelor consacrate ale acestui domeniu, în continuarea lui Husserl și a lui Heidegger.

Cu toate acestea, credem că prin acest text de maturitate al lui Husserl, fenomenologii vor stăruii mai mult asupra unor chestiuni precum viața afectivă a ființei umane și care, deși „la limita” fenomenologiei, pot fi analizate în această cheie. Pentru Husserl, fericirea se găsește în relație cu virtutea, căci asemenea lui Aristotel, el consideră că omul este om numai prin aceea că se găsește în cadrul unei umanități, că are vecinătăți și că este o „ființă împreună cu ceilalți”. În același timp, filosoful este de părere că o viață fericită stă sub semnul întregului, de aceea distinge între bucurie, pe care o consideră legitimă, și fericire ca mulțumire de viață în întregul ei. Mai mult, în pofida erorilor care pot face ca o existență să nu fie întotdeauna coerentă, căci ființa umană este, desigur, „făilibilă”, în sensul lui Paul Ricoeur, dacă printr-un act de întoarcere a privirii asupra vieții înseși, aceasta se arată coerentă în întregul ei și dezvăluie o armonie în ceea ce privește idealul etic și deciziile particulare de viață, atunci ea poate fi considerată o viață fericită, crede Husserl.

Totodată, la fel ca Aristotel, Husserl face clar faptul că fericirea nu este o simplă emoție efemeră, ea este o chestiune ce privește viața întreagă, este mulțumire deplină în raport cu viața trăită până atunci. Așadar, un fenomen „la limita” fenomenologiei, fericirea la Husserl este discutată în marginea unor concepte precum mulțumire de viață (*Selbstzufriedenheit*), virtute (*Tugend*), eudaimonie (*Eudaimonia*), sens (*Sinn*), beatitudine (*Seligkeit*), vocație (*Beruf*), șansă (*Zufall*), destin (*Schicksal*), regret (*Reue*) etc., într-o etică a acțiunii bazată pe rațiune și iubire de semenii și într-o viață în care ființa umană devine „o temă practică”, chemată la a se evalua pe sine și viața proprie în mod constant și temeinic – cel puțin dacă vrea să devină fericită (*glücklich*).

În ultimul capitol al lucrării, am căutat să vedem ce (mai) înseamnă fericirea astăzi, în lumea modernă, globalizată, capitalistă și hipertehnologizată. Astfel, am remarcat apariția unor noi curente care revendică tema fericirii și care fac ca înțelesul acesteia să sufere schimbări aproape dramatice. Bunăoară, abordări care țin de psihologia pozitivă sau de curentul *New Age* fac ca fericirea să capete un înțeles denaturat, superficial, banalizat. Astfel, fericirea devine o formă a bunăstării, a stării de bine, nu mai este un fenomen complex, o expresie a unei vieți bune și cu sens, ci ajunge o simplă sumă de pași, un rezultat lesne de obținut pe baza unei rețete atent elaborate de către un specialist într-ale fericirii. Tocmai asta face ca fericirea, în zilele noastre, să își piardă din însemnătate și, contrar a ceea ce recomanda Andrei Pleșu cu privire la sens, să devină a expresie a „turmei”. De bună seamă că lumea s-a schimbat de la Aristotel încoace, la fel cum și condiția fericirii a suferit transformări și poate că o astfel de judecată este, pe alocuri, prea aspră, mai cu seamă că se prea poate și ca fericirea să fi avut dintotdeauna astfel de conotații în rândul maselor. Cu toate acestea, suntem de părere că pentru o ființă umană care nu se mulțumește cu o fericire „de trei parale”, în termenii lui Frédéric Lenoir, a-și pune problema fericirii devine o chestiune de primă importanță; or, a-și pune problema fericirii devine sinonim cu a se pune pe sine sub semnul întrebării.

Printre cauzele pe care le-am asociat cu denaturarea înțelesului fericirii în zilele noastre, amintim: (1) faptul că fericirea nu se mai regăsește cu precădere în discursul filosofilor și al cercetătorilor serioși, lucru confirmat chiar prin aceea că fenomenologia nu mai are fericirea printre temele sale predilecte, deși însuși Husserl a fost preocupat de această problemă; (2) „revendicarea” fericirii de către curente care o tratează cu superficialitate și care fac din această chestiune – altădată binele suprem – o expresie a dezvoltării personale și (3) dezvoltarea cu mare rapiditate a unor fenomene precum consumul de masă care, ajuns la apogeu, imprimă un înțeles aproape vandabil fericirii și lasă a se înțelege faptul că aceasta se poate găsi pe rafturile magazinelor, fiind doar un drept al aceluia care are cea mai mare putere de cumpărare.

Concluziile lucrării au stabilit faptul că o înțelegere în cheie fenomenologică a problemei fericirii o apropie de eudaimonia aristotelică și, mai mult, analiza fenomenologică ar trebui extinsă și asupra solului factic al vieții, căci aceasta este în măsură să contribuie la (re)descoperirea înțelesului nefalsificat al conceptului de fericire. Așa cum eudaimonia la Aristotel avea trei trepte, tot astfel și fericirea la Husserl se duce pe mai multe planuri, iar omul, pentru Husserl, oscilează

între bucurie, mulțumire de întregul vieții, fericire, *Glückseligkeit*, fericire etică sau fericire completă, perfectă, *Eudaimonia* și, în sfârșit, beatitudine, *Seligkeit*, adică fericirea unei întregi umanități. Or, pentru a ajunge la fericire (și dincolo de ea, la eudaimonie și beatitudine), ființa umană trebuie să se ghideze după un „ideal” de viață, în acord cu „vocația” sa universală, *Beruf*. În același timp, fericirea în cheie fenomenologică se mai apropie de eudaimonia aristotelică și în alte puncte, precum necesitatea de a resimți plăcere, care pentru Aristotel era „ceva propriu sufletului”. Tot astfel, Husserl scrie că este justificată dorința ființei umane de a se bucura de plăcere, dar nu este justificată o viață ca simplă sumă a plăcerilor.

Viața bună și fericită este, astfel, o realizare, o lucrare, nicidecum ceva ce poți găsi în vreo teorie sau în vreun manual. Mai mult, așa cum la Aristotel ființa umană nu putea fi imaginată ca trăind mereu în planul eudaimoniei pure, nici Husserl nu crede că putem trăi un acord deplin al vieții mereu. În același timp, prin intersubiectivitate, fenomenologia fericirii se apropie, din nou, de eudaimonie, în măsura în care, așa cum la Aristotel prietenii formau o „comuniune”, iar omul era un *zoon politikon*, tot astfel, la Husserl, umanitatea înseamnă a fi om „în cuprinsul unei omeniri”, iar fericirea se găsește în comuniunea cu celălalt, nu în solitudine. În sfârșit, ființa umană care trăiește etic la Husserl se aseamănă cu „omul cumpătat” din Aristotel care „dorește ce trebuie, cum trebuie și când trebuie”. Asta face, deci, ca o fenomenologie a fericirii să fie o continuare aproape firească a eudaimoniei grecești, chiar dacă având și alte valențe, de pildă, iubirea aproapelui sau necesitatea identificării unui sens al vieții, chestiuni care lipsesc, desigur, din discursul aristotelic.

Fără îndoială că degeaba o analiză fenomenologică a fericirii și a contextelor sociale și de viață în care se găsește ființa umană este congruentă cu înțelesul aristotelic al eudaimoniei dacă el nu (mai) este relevant pentru omul zilelor noastre. De aceea, în încheierea lucrării am menționat faptul că rămâne o problemă deschisă aceea privind modul în care ființa umană alege să se mai raporteze la sine și, implicit, la fericirea sa. Totuși, dacă considerăm fericirea ca fiind binele suprem și singura pe care o dorim pentru sine și nu pentru altceva, nu ar trebui, oare, să riscăm totul pentru ea? Dacă Dragomir are dreptate – și nu ne îndoim că are – iar viața omenească este „interval de timp” care se scurge permanent sau, în termenii lui Tolstoi, dacă viața nu este nimic altceva decât un bulgăre aflat în continuă descompunere, atunci credem că ființa umană nu își permite așteptarea în ceea ce privește problema vieții și a fericirii proprii. Până la urmă, dacă nu

putem avea decât certitudinea acestei vieți și a acestei fericiri pământești, de ce am amâna chestionarea „pre-familiarului” care ne este existența proprie? De aceea, încheiem prin a afirma, încă o dată, faptul că fericirea nu se poate găsi nici în cărți, nici în manuale, nici în pași sau în rețete de tot felul, ci numai în experiență și numai pe cont propriu, prin investigație permanentă a sinelui, după cum Socrate nu a obosit niciodată să susțină, și prin acordul deplin între sine și modul în care este dusă o viață.

Bibliografie

1. Adler, Alfred, *Sensul vieții: o cercetare de psihologie individuală*, traducere, ediție îngrijită și prefață de Lucian Pricop, Cartex, București, 2019.
2. Afloroaei, Ștefan, *Despre simțul vieții: întrebări, perplexități, credințe*, Polirom, Iași, 2021.
3. Aquino, Thoma de, *Summa theologiae. Opere I. Despre Dumnezeu*, traducere din limba latină de Gheorghe Sterpu și Paul Găleşanu, Editura Științifică, București, 1997.
4. Aquino, Thoma de, *Summa Theologica III*, traducere de Stela Avram, Alexandra Baneu, Alexander Baumgarten (coord.), Cristian Bejan, Mihai Ciucur, Daniel Coman, Ioana Curuț, Claudiu Renata David, Carmen Fenechiu, Emanuel Grosu, Cristina Melania Horotan, Florina Ion, Andrei Marinca, Laura-Maria Popoviciu, Otniel Vereș, Polirom, Iași, 2016.
5. Aristotel, *Poetica*, traducere de Constantin Balmuș, Editura Științifică, București, 1957.
6. Aristotel, *Etica nicomahică*, introducere, traducere, comentarii și index de Stella Petecel, Ediția a II-a, Editura IRI, București, 1998.
7. Aristotel, *Retorica*, traducere, studiu introductiv și index de Maria-Cristina Andrieș, IRI, București, 2004.
8. Aristotel, *Despre suflet*, traducere din greacă și note de Alexander Baumgarten, Humanitas, București, 2005.
9. Aristotle, *The Nicomachean Ethics*, translated by David Ross, revised with an introduction and notes by Lesley Brown, Oxford University Press, New York, 2009.
10. Aristote, *Éthique à Nicomaque*, traduction J. Tricot, Les Échos du Maquis, 2014.

11. Aubenque, Pierre, *Problema ființei la Aristotel*, traducere de Daniela Gheorghe, prefață și control științific de Ioan-Lucian Muntean, Universitas, București, 1998.
12. Augustin, *Despre magistrul. Despre viața fericită. Despre nemurirea sufletului*, traducere, note introductive, note și comentarii de Vasile Sav, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2003.
13. Augustin, „Despre viața fericită”, *Opere Omnia. Volumul VI*, traducere, note introductive, note și comentarii de Vasile Sav, Dacia, Cluj-Napoca, 2003.
14. Augustin, *Confesiuni*, traducere, introducere, note și comentarii, tabel cronologic și indice de Eugen Munteanu, Humanitas, București, 2018.
15. Aurelius, Marcus, *Gânduri către sine însuși*, traducere din greaca veche, studiu introductive, note și indici de Cristian Bejan, Humanitas, București, 2018.
16. Bachiu, Bogdan, *Scurta istorie a logosului*, Lumen, Iași, 2011.
17. Baudrillard, Jean, *Sistemul obiectelor*, traducere din limba franceză și postfață de Horia Lazăr, Cluj, Editura Echinox, 1996.
18. Baudrillard, Jean, *Societatea de consum. Mituri și structuri*, traducere din franceză de Alexandru Matei, Comunicare.ro, București, 2008.
19. Baumeister, Roy F., *Sensuri ale vieții*, traducere din limba engleză de Kállay Éva, ASCR, Cluj-Napoca, 2011.
20. Beck, Hanno; Prinz, Aloys, *Fericire. Sau ceea ce contează cu adevărat în viață*, traducere din limba germană de Mihai Miroiu, Baroque Books & Arts, București, 2019.
21. Bentham, Jeremy, *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*, Batoche Books, Kitchener, 2000.
22. Bergson, Henri, *Evoluția Creatoare*, traducere și studiu introductiv de Vasile Sporic, Institutul European, Iași, 1998.
23. Biemel, Walter, *Heidegger*, traducere din germană de Thomas Kleininger, Humanitas, București, 1996.

24. Bondor, George, „Books, the Art of Reading and the Meaning of Life”, *Hermeneia: Journal of Hermeneutics, Art Theory and Criticism*, Editura Fundației Academice AXIS, Iași, 2019, pp. 5-12.
25. Brague, Rémi, *La Sagesse du monde. Histoire de l'expérience humaine de l'univers*, Fayard, Paris, 1999.
26. Braverman, Eric R., *Younger you: unlock the hidden power of your brain to look and feel 15 years younger*, McGraw Hill, New York, 2008.
27. Brâncoveanu, Romulus; Ionescu, Ștefan, *Investigând patrimoniul cultural*, Editura Universității din București, București, 2021.
28. Brülde, Bengt, „Happiness theories of the good life”, *Journal of Happiness Studies*, Vol. 8, No. 1, 2007, pp. 15-49.
29. Brülde, Bengt, „Mike W. Martin, Happiness and the Good Life”, *Theoria*, Vol. 80, No. 3., 2014, pp. 272-276.
30. Buber, Martin, *Ich und Du*, Nachwort von Bernhard Casper, Reclams Universal-Bibliothek, Stuttgart, 1995.
31. Buber, Martin, *Eu și Tu*, traducere din limba germană și prefață de Ștefan Aug. Doinaș, Humanitas, București, 2022.
32. Butnaru, Denisa, „Body Schema(tism) and the Logos of Life: A Phenomenological Reconsideration”, *Investigaciones Fenomenológicas*, Vol. Monográfico, 4/I, 2013, pp. 55-77.
33. Cairns, Dorion, *Guide for Translating Husserl*, Martinus Nijhoff, The Hague, 1973.
34. Camus, Albert, *Le Mythe de Sisyphe*, Gallimard, Paris, 1942.
35. Camus, Albert, „Le Désert”, *Noces suivi de L'été*, Gallimard, Paris, 1959.
36. Camus, Albert, *La mort heureuse*, Gallimard, Paris, 1971.
37. Camus, Albert, *Moartea fericită*, traducere din limba franceză de Daniel Nicolescu, Polirom, Iași, 2019.

38. Camus, Albert, *Mitul lui Sisif: eseu despre absurd*, traducere din limba franceză și note de Magda Jeanrenaud, Polirom, Iași, 2020.
39. Carson, Thomas, „Happiness and the Good Life”, *The Southwestern Journal of Philosophy*, Vol. 9, No. 3, 1978, pp. 73-88.
40. Cavallaro, Marco; Heffernan, George, „From Happiness to Blessedness: Husserl on Eudaimonia, Virtue, and the Best Life”, *Horizon*, Vol. 8, No. 2, 2019, pp. 353-388.
41. Cehov, A. P., *Un roman cu un contrabas, fericirea și alte povestiri (1886-1887)*, Univers, București, 1989.
42. Cicero, Marcus Tullius, *Despre prietenie*, traducere din latină, studiu introductiv, note și comentarii de Radu Kretzudava, Dokia, Cluj-Napoca, 2013.
43. Ciolan, Alexandru, *Misterele cuvintelor*, Editura Universității din București, București, 2012.
44. Comte-Sponville, André; Delumeau, Jean; Farge, Arlette, *Cea mai frumoasă istorie a fericirii*, traducere din limba franceză de Marina Mureșanu Ionescu, Art, București, 2015.
45. Cosmescu, Alexandru, „Specificul descrierii fenomenologice”, *Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice*, nr. 1 (167), Chișinău, 2015, pp. 180-192.
46. Csikszentmihalyi, Mihaly, *Flow: The Psychology of Optimal Experience*, Harper-Collins, New York, 1990.
47. Mihaly Csikszentmihalyi (ed.), *Flow and the Foundations of Positive Psychology. The Collected Works of Mihaly Csikszentmihalyi*, Springer, Dordrecht, 2014.
48. Damasio, Antonio, *În căutarea lui Spinoza: cum explică știința sentimentele*, traducere din engleză de Ioana Lazăr, Humanitas, București, 2010.
49. Dante, *Divina Comedie*, în traducerea lui George Coșbuc, Polirom, Iași, 2000.
50. De Saint-Exupéry, Antoine, *Micul Prinț*, traducere din limba franceză de Justina Bandol, Litera, București, 2020.
51. DeRobertis, Eugene M., „The Phenomenology of Happiness: Stephen Strasser’s Eidetic Explication”, *The Humanistic Psychologist*, Vol. 44, No. 1, 2016, pp. 72-88.

52. Descartes, René, *Pasiunile sufletului*, traducere de Dan Răutu, studiu introductiv și note de Gheorghe Brătescu, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984.
53. Descartes, René, *Oeuvres de Descartes. Correspondance IV*, Charles Adam et Paul Tannery (eds.), Léopold Cerf, Paris, 1901.
54. Descartes, René, *Meditații metafizice*, traducere în limba română de Ion Papuc, Crater, București, 1997.
55. Diener, Ed, „Subjective Well-Being: The Science of Happiness and a Proposal for a National Index”, *American Psychologist*, Vol. 55, No. 1, 2000, pp. 34-43.
56. Dragomir, Alexandru, *Meditații despre epoca modernă*, ediție îngrijită de Gabriel Liiceanu și Cătăli Cioabă, Humanitas, București, 2010.
57. Dragomir, Alexandru, *O teză de doctorat la Dumnezeu. Exerciții de gândire*, antologie, prefață și cronologie de Gabriel Liiceanu, Humanitas, București, 2016.
58. Dufrenne, Mikel, *Fenomenologia experienței estetice: obiectul estetic, volumul I*, Meridiane, București, 1976.
59. Eagleton, Terry, *Speranță fără optimism*, traducere din limba engleză de Ines Hristea, Baroque Books & Arts, București, 2019.
60. Eco, Umberto, *Cronicile unei societăți lichide*, traducere de Oana Sălișteanu și Maria Boghiu, Polirom, Iași, 2016.
61. Eliade, Mircea, *Sacrul și profanul*, traducere din limba franceză de Brândușa Prelipceanu, Humanitas, București, 2000.
62. Eliade, Mircea, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, traducere și postfață de Cezar Baltag, Univers Enciclopedic, București, 2000.
63. Epictet, *Manualul*, traducere din limba greacă, notă asupra traducerii, note și indice de nume de Ioana Costa, cuvânt înainte de Andrei Pleșu, Editura Seneca Lucius Annaeus, București, 2015.
64. Ferry, Luc, *Omul-Dumnezeu sau sensul vieții*, traducere din limba franceză de Ciprian Vălcan, Augusta, Timișoara, 1999.

65. Fischer, William F., „The Psychology of Anxiety: A Phenomenological Description”, *The Humanistic Psychologist*, Vol. 28, No. 1-3, 2000, pp. 153-166.
66. Frankl, Viktor E., *Omul în căutarea sensului vieții*, traducere din limba engleză de Florin Tudose, Vellant, București, 2018.
67. Freud, Sigmund, *Despre fericire*, traducere din limba germană de Roxana Melnicu, Trei, București, 2021.
68. Fromm, Erich, *The Revolution of Hope. Toward a Humanized Technology*, Harper & Row Publishers, New York, 1968.
69. Fromm, Erich, *Texte alese*, traducere din limbile franceză și engleză de Nicolae Frigioiu, Editura Politică, București, 1983.
70. Gadamer, Hans-Georg, *Adevăr și metodă*, traducere de Gabriel Cercel, Larisa Dumitru, Gabriel Kohn și Călin Petcana, Teora, București, 2001.
71. Giorgi, Amedeo, „Whither humanistic psychology?”, *The Humanistic Psychologist*, Vol. 20, No. 2-3, 1992, pp. 422–438.
72. Grondin, Jean, *Despre sensul vieții: eseu filozofic*, traducere din limba franceză de Manuela Kaufmann, Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2019.
73. Hadot, Pierre, *Ce este filosofia antică?*, traducere din franceză de George Bondor și Claudiu Tipuriță, Polirom, Iași, 1997.
74. Heffernan, George, „The phenomenon *Happiness*: Prolegomena to a Phenomenological Description”, *The Humanistic Psychologist*, Volume 42, Issue 3, 2014, pp. 249-267.
75. Hegel, Georg Wilhelm Friedrich, *Prelegeri de istorie a filozofiei. Volumul I*, traducere de D. D. Roșca, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1963.
76. Heidegger, Martin, *Sein und Zeit*, Max Niemeyer, Tübingen, 1967.
77. Heidegger, Martin, *Ființă și timp*, traducere din germană de Gabriel Liiceanu și Cătălin Cioabă, Humanitas, București, 2019.

78. Helliwell, John F.; Wang, Shun; Huang, Haifang; Norton, Max, „Happiness, Benevolence, and Trust During COVID-19 and Beyond”, Helliwell, John; Layard, Richard; Sachs, Jeffrey D.; De Neve, Jan-Emmanuel; Aknin, Lara B.; Wang, Shun; Paculor, Sharon, (eds.), *World Happiness Report 2022*, New York, 2022, pp. 17-19.
79. Herodot, *Istorii. Volumul I*, traducere, notițe istorice și note de Adelina Piatkowski și Felicia Vanț-Ștef, Editura Științifică, București, 1961.
80. Husserl, Edmund, *Logische Untersuchungen. Untersuchungen zur Phänomenologie und Theorie der Erkenntnis*, Max Niemeyer, Halle, 1901.
81. Husserl, Edmund, *Ideen zu einer reinen Phänomenologie und phänomenologischen Philosophie*, Husserliana IV, herausgegeben von Marly Biemel, Martinus Nijhoff, Haag, 1952.
82. Husserl, Edmund, *Formal and Transcendental Logic*, translated by Dorion Cairns, Martinus Nijhoff, The Hague, 1969.
83. Husserl, Edmund, *Phenomenological Psychology: Lectures, Summer Semester, 1925*, translated by John Scanlon, Martinus Nijhoff, The Hague, 1977.
84. Husserl, Edmund, *Meditații carteziene. O introducere în fenomenologie*, traducere, cuvânt înainte și note de Aurelian Crăiuțu, Humanitas, București, 1994.
85. Husserl, Edmund, *Erste Philosophie: Theorie der Phänomenologischen Reduktion*, herausgegeben von Rudolf Boehm, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, 1996.
86. Husserl, Edmund, *Logical Investigations. Volume 1*, translated by J. N. Findlay, Routledge, London, 2001.
87. Husserl, Edmund, *Cercetări logice II. Cercetări asupra fenomenologiei și teoriei cunoașterii*, traducere din limba germană de Bogdan Olaru și Christian Ferencz-Flatz, Humanitas, București, 2009.
88. Husserl, Edmund, *Criza umanității europene și filosofia (și alte scrieri)*, traducere, note, comentarii și postfață de Alexandru Boboc, Grinta, Cluj-Napoca, 2009.
89. Husserl, Edmund, *Criza științelor europene și fenomenologia transcendențială*, traducere din limba germană de Christian Ferencz-Flatz, Humanitas, București, 2011.

90. Husserl, Edmund, *Idei privitoare la o fenomenologie pură și la o filozofie fenomenologică*, traducere din limba germană de Christian Ferencz-Flatz, Humanitas, București, 2011.
91. Husserl, Edmund, *Grenzprobleme der Phänomenologie: Analysen des Unbewusstseins und der Instinkte, Metaphysik, Späte Ethik*, Husserliana XLII, herausgegeben von Rochus Sowa und Thoms Vongehr, Springer, Dordrecht, 2014.
92. Iftode, Cristian, *Viața bună: o introducere în etică*, Trei, București, 2021.
93. Jacobs-Stewart, Thérèse, *Mindfulness and the 12 Steps*, Hazelden, Minnesota, 2010.
94. Kant, Immanuel, *Critica facultății de judecare*, traducere din limba germană de Vasile Dem. Zamfirescu și Alexandru Surdu, Trei, București, 1995.
95. Kant, Immanuel, *Întemeierea metafizicii moravurilor*, traducere de Filotheia Bogoiu, Valentin Mureșan, Miki Ota, Radu Gabriel Pârnu, coordonare și note Valentin Mureșan, Humanitas, București, 2006.
96. King, Matthew, *Heidegger and Happiness. Dwelling on Fitting and Being*, Continuum International Publishing Group, New York, 2009.
97. Klein, Stefan, *Die Glücksformel. Oder Wie die guten Gefühle entstehen*, Rowohlt, Berlin, 2002.
98. Kolakowski, Leszek, *Este Dumnezeu fericit?: Eseuri*, traducere din limba polonă de Constantin Geambașu și din limba engleză de Mihnea Gafița, Curtea Veche, București, 2014.
99. Kotler, Philip, „What consumerism means for marketers”, *Harvard business review*, Vol. 50, No. 3, 1972, pp. 48-57.
100. Laertios, Diogenes, *Despre viețile și doctrinele filosofilor*, traducere de C. I. Balmuș, studiu introductiv și comentarii de Aram M. Frenkian, Polirom, Iași, 1997.
101. Layard, Richard, *Happiness. Lessons from a new science*, The Penguin Press, New York, 2005.
102. Lazarus, Richard S., *Emoție și adaptare. O abordare cognitivă a proceselor afective*, traducere din limba engleză de Iuliana Diaconu, Trei, București, 2011.

103. Lenoir, Frédéric, *Despre fericire. O călătorie filosofică*, traducere din limba franceză de Nicolae Weisz, Philobia, București, 2020.
104. Levinas, Emmanuel, *Totalité et Infini: Essai sur l'extériorité*, Kluwer Academic, Paris, 1971.
105. Levinas, Emmanuel, *Entre nous: Essais sur le penser-à-l'autre*, Bernard Grasset, Paris, 1991.
106. Levinas, Emmanuel, *Entre nous: On Thinking-of-the-Other*, translated from the French by Michael B. Smith and Barbara Harshav, Columbia University Press, New York, 1998.
107. Levinas, Emmanuel, *Totalitate și Infinit: eseu despre exterioritate*, traducere, glosar și bibliografie de Virgil Ciomoș, Polirom, Iași, 1999.
108. Lipovetsky, Gilles, *Fericirea paradoxală. Eseu asupra societății de hiperconsum*, traducere din limba franceză de Mihai Ungurean, Polirom, Iași, 2007.
109. Lipovetsky, Gilles; Serroy, Jean, *Estetizarea lumii: a trăi în timpul capitalismului artistic*, prefață și traducere din limba franceză de Oana Șerban, Cartea Românească Educațional, Iași, 2021.
110. Long, A. A., *Stoic Studies*, University of California Press, Berkeley, 1996.
111. Lyubomirsky, Sonja; Sheldon, Kennon M., Schkade, David, „Pursuing Happiness: The Architecture of Sustainable Change”, *Review of General Psychology*, Vol. 9. No. 2, 2005, pp. 111-131.
112. Lyubomirsky, Sonja, *Cum să fii fericit. O abordare științifică pentru viața pe care ți-o dorești*, traducere din limba engleză de Doina Oprea, AMSTA publishing, București, 2010.
113. MacIntyre, Alasdair, *Tratat de morală. După virtute*, traducere din engleză de Catrinel Pleșu, cuvânt înainte de Aurelian Crăiuțu, Humanitas, București, 1998.
114. MacIntyre, Alasdair, *After Virtue: a study in moral theory*, University of Notre Dame Press, Notre Dame, Indiana, 2007.
115. Maslow, A. H., „Cognition of Being in the Peak Experiences”, *The Journal of Genetic Psychology: Research and Theory on Human Development*, USA, 2012, 94:1, pp. 43-66.

116. Maslow, A. H., *Religii, valori și experiențe de vârf*, traducere din limba engleză de Vlad Vedeanu, Trei, București, 2017.
117. Marleau-Ponty, Maurice, *La structure du comportement*, Sixième Édition, Presses Universitaires de France, Paris, 1967.
118. Martin, Mike W., *Happiness and the Good Life*, Oxford University Press, Oxford, 2012.
119. Miles, Steven, *Consumerism: A Way of Life*, Sage Publications, London, 1998.
120. Militaru, Ion, „Meteosensibilitate. Despre cunoașterea de sine în condițiile meteorologiei de la Socrate la Heidegger”, *Arhivele Olteniei*, nr. 31, 2017, pp. 327-362.
121. Mill, John Stuart, *Utilitarismul*, traducere din limba engleză de Valentin Mureșan, Alternative, București.
122. Morris, Matt, *How To Live In The Present Moment. Let Go Of The Past & Stop Worrying About The Future*, Create Space Independent Publishing Platform, 2014.
123. Nietzsche, Friedrich, *Noi, filologii*, traducere, studiu introductiv și note de Vasile Musca, Dacia, Cluj-Napoca, 1994.
124. Nietzsche, Friedrich, *Așa grăit-a Zarathustra*, introducere, cronologie și traducere de Ștefan Aug. Doinaș, Humanitas, București, 1996.
125. Nietzsche, Friedrich, *Voința de putere: Încercare de transmutare a tuturor valorilor*, traducere și studiu introductiv de Claudiu Baci, Aion, Oradea, 1999.
126. Nietzsche, Friedrich, *Știința voioasă (la gaya scienza)*, traducere din germană de Liana Micescu, traducerea versurilor de Simion Dănilă, Humanitas, București, 2019.
127. Nozick, Robert, *Anarhie, stat și utopie*, traducere din engleză și cuvânt înainte de Mircea Dumitru, Humanitas, București, 1997.
128. Pandrea, Petre, *Brâncuși: Amintiri și exegeze*, Meridiane, București, 1976.
129. Parret, Herman, *Sublimul cotidianului*, traducere de Magda Jeanrenauld, prefață de Sorin Alexandrescu, Meridiane, București, 1996.

130. Pascal, Blaise, *Cugetări*, traducere din limba franceză de Maria și Cezar Ivănescu, Aion, Oradea, 1998.
131. Patočka, Jan, *Eseuri eretice despre filosofia istoriei*, traducere din limba cehă și prefață de Anca Irina Ionescu, Herald, București, 2016.
132. Platon, *Opere I*, ediție îngrijită de Petru Creția și Constantin Noica, studiu introductiv de Ion Banu, traducere, note introductive și note la *Gorgias* de Alexandru Cizek, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1975.
133. Platon, *Opere II*, traducere și note pentru dialogul *Lysis* de Alexandru Cizek, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976.
134. Plato, *The dialogues of Plato. The Symposium*, translated with comment by R. E. Allen, Yale University Press, London, 1993.
135. Platon, *Banchetul sau despre iubire*, traducere, studiu introductiv și note de Petru Creția, Humanitas, București, 2017.
136. Pleșu, Andrei, *Despre frumusețea uitată a vieții*, Humanitas, București, 2014.
137. Randall, John Herman Jr., „Plato’s Treatment of the Theme of the Good Life and his Criticism of the Spartan Ideal”, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 28, No. 3, 1967, pp. 307-324.
138. Ricoeur, Paul, *Fallible Man*, revised translation by Charles A. Kelbley, introduction by Walter J. Lows, Fordham University Press, New York, 1986.
139. Ricoeur, Paul, *Soi-même comme un autre*, Éditions du Seuil, Paris, 1990.
140. Ricoeur, Paul, *Parcours de la reconnaissance. Trois études*, Stock, Paris, 2004.
141. Ricoeur, Paul, *The course of recognition*, translated by David Pellauer, Harvard University Press, Cambridge, 2005.
142. Ricoeur, Paul, *Iubire și justiție*, traducere din limba franceză de Mădălin Roșioru, Art, București, 2009.

143. Ricoeur, Paul, *Sinele ca un altul*, traducere din limba franceză de Alina-Daniela Marinescu și Paul Marinescu, Spandugino, 2020.
144. Roberts, Robert C., *Emotions: An Essay in Aid of Moral Psychology*, Cambridge University Press, New York, 2003.
145. Ross, David, *Aristotel*, traducere din limba engleză de Ioan-Lucian Muntean și Richard Rus, Humanitas, București, 1998.
146. Rotilă, Viorel, *Omul societății de consum. În așteptarea unei noi ideologii*, Institutul European, Iași, 2011.
147. Rouse, Joseph, „Dasein”, Mark A. Wrathall, *The Cambridge Heidegger Lexicon*, Cambridge University Press, United Kingdom, 2021.
148. Sartre, Jean Paul, *Ființa și neantul. Eseu de ontologie fenomenologică*, traducere de Adriana Neacșu, Paralela 45, Pitești, 2004.
149. Schoch, Richard, *Secretele fericirii: ce putem învăța din trei milenii de căutări*, traducere din engleză de Ciprian Săucan, Humanitas, București, 2008.
150. Schopenhauer, Arthur, *Arta de a fi fericit. Mic tratat de eudemonologie*, traducere de Lucian Pricop, cu o introducere de Friedrich Nietzsche, Cartex, București, 2018.
151. Seligman, Martin E. P., *Authentic Happiness: Using the New Positive Psychology to Realize Your Potential for Lasting Fulfillment*, Atria Paperback, New York, 2002.
152. Seligman, Martin E. P., *Flourish: A Visionary New Understanding of Happiness and Well-Being*, Atria Paperback, New York, 2012.
153. Shakespeare, William, *The Tragedy of Hamlet, Prince of Denmark*, fully annotated, with an Introduction, by Burton Raffel, Yale University Press, New Haven, 2003.
154. Shields, Christopher, *Aristotle*, Routledge, New York, 2007.
155. Sloterdijk, Peter, *Du mußt dein Leben ändern: Über Religion, Artistik und Anthropotechnik*, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 2009.

156. Sloterdijk, Peter, *You must change your life: On Anthropotechnics*, translated by Wieland Hoban, Polity, 2013.
157. Spinoza, Benedict, *Etica*, traducere din limba latină de Al. Posescu, studiu introductiv și note de I. Firu, Editura Științifică, București, 1957.
158. Steadman, Geoffrey, *Plato's Symposium*, Greek Text with Facing Vocabulary and Commentary, published by Geoffrey Steadman, 2009.
159. Steinhardt, Nicolae, *Jurnalul fericirii*, postfață și repere bio-bibliografice de Virgil Bulat, Editura Mănăstirii Rohia, Rohia, 2005.
160. Stern, Alfred, „Das Gemüt; Grundgedanken zu einer Phänomenologischen und Theorie des menschlichen Gefühlslebens”, *The Journal of Philosophy*, vol. 56, No. 2, 1959, pp. 81-82.
161. Strasser, Stephan, *The Soul in Metaphysical and Empirical Psychology*, Duquesne University Press, Pittsburgh, 1957.
162. Strasser, Stephan, *Phenomenology of Feeling. An Essay on the Phenomena of the Heart*, translated with introduction by Robert E. Wood, Duquesne University Press, Pittsburgh, 1977.
163. Sykes, Gresham M., *The Society of Captives: A Study of a Maximum Security Prison*, Princeton University Press, Princeton, 1958.
164. Tatarkiewicz, Władysław, „Happiness and Time”, *International Phenomenological Research*, Vol. 27, No. 1, 1966, pp. 1-10.
165. Tatarkiewicz, Władysław, *Despre fericire*, traducere din limba polonă de Constantin Geambașu, Eikon, București, 2019.
166. Tolstoi, Lev, „Moartea lui Ivan Ilici”, *Sonata Kreutzer și Moartea lui Ivan Ilici*, traducere din limba rusă și note de Ana-Maria Brezuleanu și Magda Achim, Polirom, Iași, 2013.
167. Tolstoi, Lev, *Spovedanie. Căutând sensul vieții*, traducere din limba rusă de Anca Irina Ionescu, Gerald, București, 2022.
168. Verhoef, Anné, „Paul Ricoeur en die belang van 'n transendente aard van geluk”, *Tydskrif vir Geesteswetenskappe*, Vol. 54, No. 5, 2014, pp. 771-787.

169. Volpi, Franco, *Il nichilismo*, Editori Laterza, Roma-Bari, 1999.
170. Von Tepl, Johannes, *Plugarul și Moartea*, traducere din germana medievală de Martin Tarangul și Emmerrich Schäffer, Humanitas, București, 1997.
171. Weiner, Eric, *Geografia Fericirii. În căutarea celor mai fericite locuri din lume*, traducere din limba engleză de Silvia Palade, Editura Niculescu, București, 2018.
172. Weischedel, Wilhelm, *Die philosophische Hintertreppe. 34 große Philosophen in Alltag und Denken*, dtv, München, 1973.
173. Weischedel, Wilhelm, *Pe scara din dos a filozofiei. Treizeci și patru de mari filozofi în viața de zi cu zi și în gândire*, traducere din germană de Emil Bădici și Ionel Zamfir, Humanitas, București, 1999.
174. Wierzbicka, Anna, *Semantics: Primes and universals*, Oxford University Press, Oxford, 1996.
175. Wierzbicka, Anna, „Happiness in cross-linguistic & cross-cultural perspective”, *Daedalus*, Vol. 133, Issue 2, Spring 2004, pp. 34-43.
176. Wierzbicka, Anna, „What makes a good life? A cross-linguistic and cross-cultural perspective”, *The Journal of Positive Psychology*, vol. 4, no. 4, 2009, pp. 260-272.
177. Wiking, Meik, *Mica Enciclopedie Hygge. Rețeta Daneză a Fericirii*, traducere din limba engleză de Valentina Georgescu, Litera, București, 2019.
178. Wittgenstein, Ludwig, *Culture and value*, edited by G. H. Von Wright in collaboration with Heikki Nyman, translated by Peter Winch, The University of Chicago Press, Chicago, 1980.
179. Wolf, Susan, „Happiness and meaning: two aspects of the good life”, *Social Philosophy and Policy*, Vol 14, No. 1, 1997, pp. 207-225.
180. Zafiu, Rodica, „Consumism / Consumerism”, *România literară*, Nr. 35, din 4 septembrie 2002.
181. Zafiu, Rodica, „Din nou despre consum(er)ism”, *România literară*, Nr. 29, din 27 iulie 2007.

182. Zahavi, Dan, *Fenomenologia lui Husserl*, traducere din engleză de Iulian Apostolescu și Ioana Zamfir, Ratio et Revelatio, Oradea, 2017.
183. Zlate, Mielu, *Fundamentele psihologiei*, Editura Universitară, București, 2006.